

‘DE EIWITRIJKE EERSTE SNEDE IS onvervangbaar’

GRASSCHADE DOOR GANS

‘Ik heb dit hele jaar nog niet gemaaid’, klinkt boer Willem Honingh (64) enigszins wanhopig. ‘Alles is kaalgevreten door de ganzen, en ieder jaar wordt het erger. Vanuit het IJsselmeer en de Oostvaardersplassen blijven ze komen. Bejaging, verjaging of afschrikken met vlaggen, niets helpt. Ik heb nog een tijdje een kanon geprobeerd. Als je er naast staat en dat ding gaat af, ben je twee dagen doof. Maar die ganzen zijn er na één dag al aan gewend.’

TEKST EN FOTO’S DOUWE ANNE VERBRUGGE

Boer Willem Honingh (links) en BIJ12-consulent Koos Maasbach

FOTO ROBERT-JAN ASSELBERGS

In Nederland wordt de meeste schade veroorzaakt door ganzen. Zij zijn verantwoordelijk voor ongeveer 90% van alle schade

Willem Honingh krabt zich nog eens achter de oren bij het zien van de schade die de ganzen op zijn grasland hebben aangericht: het onkruid tiert er welig

FOTO ROBERT-JAN ASSELBERGS

Bejaging, verjaging of afschrikken met vlaggen, niets helpt

De veestapel van de boer in Uitdam (vlak boven Amsterdam) is de laatste jaren aardig uitgedund. Van 55 melkkoeien is hij nu terug naar 35 stuks. 'Ik krijg wel vergoeding – 18.000 euro in 2019 – voor de kaalgevreten weilanden, maar de eiwitrijke eerste snede is onvervangbaar. En geen boer die mij zijn 'eerste snede gras' wil verkopen. De melkproductie is flink teruggelopen de laatste jaren. Mijn vriendin is weer gaan werken om financieel een beetje bij te springen. Nee, leuk boeren is het hier niet meer.'

BIJVOEREN

Achter de stolpboerderij beheert Willem Honingh 34 hectare aan grasland. 'Voor iedere koe is er dus een hectare aan grasland

beschikbaar. Maar daar kom ik niet mee rond. Dit jaar heb ik al zo'n 60 van die grote balen gekocht. In de ochtend en in de avond moet ik de koeien nu al bijvoeren. Te gek voor woorden zo hartje zomer. En wat te denken van het land zelf? Het is er een grote troep aan onkruid en minderwaardig gras. Inzaaien of doorzaaien heeft geen zin. Juist het jonge gras vreten de ganzen extra hard weg. Vanmorgen toen ik om kwart voor vijf de koeien ging halen voor het melken, zaten er duizenden ganzen op het land. Ik overdrijf niet. Daar is niet tegen aan te werken. Ben dol op werken maar er zit een limiet op: ook ik word "ouwer naar niet gauwer".'

De koeien moeten hartje zomer worden bijgevoerd, te gek voor woorden

NATUURLAND

Koos Maasbach is consulent Faunazaken bij BIJ12. Hij is voor Noord- en Zuid-Holland het aanspreekpunt voor de bureaus die taxateurs op pad sturen. Taxateurs die gewasschade taxeren; vaak veroorzaakt door ganzen.

Vandaag komt hij zelf aanschouwen hoe de vlag erbij hangt. Hij ziet al snel dat hij de grashoogtemeter (om de hoogte en dus de groei van het gras te bepalen) niet mee hoeft te nemen. Vlak rondom de boerderij is het nog wel groen, even verderop ronduit kaal. 'Het is hier wel extreem, in juni staat het gras toch meestal wel hoger. Maar ik schrik er ook weer niet van. De situatie is ons bekend. Over heel Noord-Holland genomen is de ganzenpopulatie stabiel, maar lokaal kan het wel fluctueren. Ik zie bijvoorbeeld dat de percelen van boer Honingh omringd zijn door natuurland. En ja, ganzen gaan liever de sappige groene weiden op, dan dat ze op riet moeten kauwen.'

STEEDS SLIMMER

Koos informeert bij de boer of hij zelf nog ideeën heeft om de ganzenpopulatie te verminderen. Bij boer Willem kan er een klein lachje af. Willem: 'Een paar jaar geleden hebben we nog ganzen gedood door ze te vergassen. Het eerste jaar hadden we er 400 stuks, het jaar daarop nog maar 100. Dat zette ook geen zoden aan de dijk. De ganzen worden steeds slimmer. Ze weten wanneer ze moeten duiken om aan de netten te ontkomen. En ze vliegen steeds hoger als ze zien dat er een jager

Met de weidevogels was het een stuk beter gesteld voor de komst van de vele ganzen

in het veld zit. Die jagers zijn beste lui die hun uiterste best doen en daarbij heb ik zelf ook een jachtakte, maar het is onbeheersbaar.'

TEGEMOETKOMING

BIJ12 is de uitvoeringsorganisatie die provincies ondersteunt bij de uitvoering van hun natuurbeleid. De unit Faunazaken van BIJ12 handelt tegemoetkomingsaanvragen van grondgebruikers af op het moment dat zij schade hebben aan landbouwgewassen of vee. De schade moet veroorzaakt zijn door natuurlijk in het wild levende dieren. In Nederland wordt de meeste schade veroorzaakt door ganzen. Zij zijn verantwoordelijk voor ongeveer 90% van alle schade, vooral aan graslanden. Grootste schadeveroorzaker is de grauwe gans, gevolgd door de brandgans en kolgans. Om een indicatie te geven: de grauwe gans veroorzaakte in 2018 voor 10,4 miljoen euro aan schade. De provincies die er het meest last van hebben zijn Friesland en Noord-Holland.

REGISTRATIE

Bij de unit Faunazaken van BIJ12 vindt vooral het administratieve proces plaats. 'We handelen ieder jaar zo'n 5.000 tot 6.000 schademeldingen af', vertelt Thijs Janssens

Foto boven: Op de plas 'Achter de Dijken' zitten honderden ganzen

Foto onder: De grashoogtemeter om de schade aan het gras te meten

die senior adviseur Faunazaken bij BIJ12 is. 'Per provincie verschillen de schade-regelingen. Bij ons komt alles samen. Dus ook in hoeverre de jager zijn best heeft gedaan de schade te beperken, dat wordt meegenomen in de afhandeling van de schadevergoeding. Het is van groot belang dat jagers hun registratie – in het Fauna Registratie Systeem of DORA – van het geschoten wild, op orde hebben. Is dat niet het geval, dan kan het voorkomen dat we geen schade uitkeren. De schade kan om een paar duizend euro gaan, maar loopt soms op tot tien- of twintigduizend euro. Een goede registratie is dus van groot belang voor de grondeigenaar waar schade is.'

WOLVENDEBAT

Hoewel de gans veruit de grootste schadeveroorzaker is, gaat in het maatschappelijke debat minstens zoveel aandacht uit naar dieren die op veel kleinere schaal schade

veroorzaken aan landbouwgewassen of vee. Floris Ensink, coördinator Kennis en Onderzoek bij BIJ12, geeft samen met drie provinciale adviseurs en een juridisch adviseur invulling aan de adviestaak van BIJ12. 'Wilde zwijnen, dassen, maar vooral de wolf vestigen steeds meer aandacht op zich in het maatschappelijke debat, terwijl de schade die zij veroorzaken minimaal is als je naar de algehele landelijke cijfers kijkt. Emotie speelt een grote rol. Onze rol is om de informatievoorziening te stroomlijnen. Wij hebben geen mening over het wel of niet mogen blijven van de wolf. Wij zorgen voor de uitvoering van de taxaties van de schade en faciliteren in het vergoeden van de schade. Omdat de wolf een nieuw fenomeen is in het Nederlands landschap, zijn er in de provincie Gelderland door henzelf gesubsidieerde pilots opgestart voor het aanbrengen van afrasteringen met stroom erop. Ook de provincie Drenthe heeft onlangs € 50.000 beschikbaar gesteld voor maatregelen waarmee schapenhouders hun dieren kunnen beschermen tegen wolven. Dat hekken met stroomdraden werken is wel bekend uit andere landen. We willen met de pilots vooral ervaring opdoen in de Nederlandse situatie. Maar het is zeker waar: de wolf maakt veel los. Wij hebben er onze handen vol aan.'

WEIDEVOGELS

Boer Willem en consulent Koos wandelen met stevige pas door het waterrijke polderland en wisselen ondertussen informatie uit. Gespreksstof genoeg. In de sloot schieten brasems kuit en binnen vijf minuten worden vijf verschillende weidevogels gespot (kievit, grutto, tureluur, scholekster) of gehoord (veldleeuwerik). Met deze *big five* krijg je het niet veel Hollandser in de polders boven Amsterdam. Tussen neus en lippen door vertelt Willem dat Katja Schuurman bij hem op het dorp woont. 'Ze zit bij mij op de toneelvereniging in Uitdam. Maar ik zie haar de laatste tijd niet veel meer. Druk met andere dingen.' Om er in plat-Amsterdams aan toe te voegen dat het een schat van een meid is, 'maar ik zou er niet lang mee kunnen huizen'. Om vervolgens terug te komen op de weidevogels. Daarmee was het een stuk beter gesteld voor de komst van de vele ganzen. 'Die ganzen verjagen en vertrappen alles. En moet je die slootkanten zien! Helemaal uitgetrapt door de ganzen die met tientallen tegelijk het water in- en uitfloepen.'

De door de ganzen uitgetrapte slootkanten zijn duidelijk zichtbaar

VOEDSELRIJK

Op de plas met de naam ‘Achter de Dijken’, zitten honderden ganzen. Hoofdzakelijk grauwe ganzen. Willem: ‘Maar ook Canadese ganzen en van die kleinere soorten zitten er tussen. Ik neem zelf wel eens een frisse duik in de plas, de ganzen kijken er niet van op. Ze denken waarschijnlijk: zolang die boer daar ronddobbert, kan hij ons niets maken.’ Een gegak barst los als twee invallende ganzen op het water landen. Koos: ‘Ze worden begroet. Maar ik ben verbaasd dat ze nu al weer allemaal vliegen. Zowel de pullen als de ouders. Ze zijn snel gegroeid. En ja, ook de jonge ganzen komen hier volop eten. Voedselrijker gras dan dit is ergens anders niet te vinden.’ Boer Willem gruwelt bij het aanzicht van zijn weilanden. ‘Zelfs de voedselarme pluimen van het witbol-gras, vreten ze er af.’

.....

In Friesland blijkt dat de ganzenschade vooral binnen de foerageergebieden optreedt

.....

FRIES GANZENBELEID

De provincie Noord-Holland gaat volgens Koos Maasbach vooralsnog niet over op een verruiming van de bejaging van de gans zoals in Friesland. Daar mag de gans het hele jaar door bejaagd worden en zijn er aparte foerageergebieden aangewezen. Koos: ‘In Noord-Holland ligt het Faunabeheerplan voor vijf jaar vast, de winterrust voor de ganzen is hierin gewaarborgd. De populatie moet omlaag door het vergassen van ganzen,

het prikken van eieren en het bejagen van de gans tussen maart en november. Andere mogelijkheden zijn er niet in Noord-Holland.’ De Jagersvereniging bepleit landelijk uniforme beheerplannen voor ganzen, waarbij het jachtseizoen zich concentreert in de nazomer, herfst en winter. Daarbij zou een provincie eventueel kunnen besluiten om aanvullende maatregelen te nemen. Nu ligt het ganzenbeleid nog volledig bij de provincies. BIJ12-medewerker Thijs Janssens: ‘In Friesland heeft het provinciaal bestuur besloten om de ganzen het hele jaar te bejagen, maar ook om intensiever in te zetten op verjaging naar speciaal ingerichte foerageerplekken. Uit een vorig jaar gehouden evaluatie in Friesland blijkt dat de ganzenschade inderdaad vooral binnen de foerageergebieden optreedt. Daar vreten ze weliswaar alles kaal, maar daar zijn die gebieden dan ook voor aangewezen. De grondeigenaren krijgen 100% vergoed.’

OPZADELEN

Willem klimt op zijn tractor om een paar dorpen verderop gras te gaan halen bij een andere boer. ‘Ik kan het wel laten brengen, maar dan kom ik niet uit de kosten. Gek idee, normaal was ik nu op mijn eigen land gras aan het schudden. Nu haal ik het ingekuilde gras op bij een andere boer. Het is maar gelukkig dat ik geen opvolger heb, ik zou hier geen boer mee willen opzadelen. Over een paar jaar is het melken voor mij voorbij. Dan ga ik wat jongvee houden. Voor mij part maken ze er nu al plasdrasgebied van. Ben ik van het gedoe af.’ •

TEGEMOETKOMING

Jaarlijks handelt BIJ12 tussen de 5.000 en 6.000 tegemoetkomingsaanvragen af en wordt er rond de 25 miljoen euro aan tegemoetkomingen uitbetaald. Vanaf 2015 is er een stijging in het aantal tegemoetkomingsaanvragen en uitgekeerde tegemoetkomingen in de faunaschade.

OVER BIJ12

De rol van van BIJ12 als uitvoeringsorganisatie van de provincies is complex. Floris Ensink (coördinator BIJ12): ‘We spelen in op de maatschappelijke vraagstukken, we adviseren de provincies wat hun mogelijkheden zijn en we overleggen met jagers en terreinbeheerders hoe dit uit te voeren. Praktijk en beleid komt bij ons samen. Omdat het faunabeleid in Nederland gedecentraliseerd is, kan iedere provincie zijn eigen afwegingen maken. Zo kan lokaal maatwerk worden geleverd, maar voor ons betekent het ook dat we de regels voor iedere provincie op een andere manier moeten toepassen. Dat maakt het soms complex. Ook voor de jagers is het soms lastig te doorgronden. Het is vaak zoeken naar een compromis tussen nauwkeurigheid en rechtvaardigheid aan de ene kant en eenvoudigheid en praktische uitvoerbaarheid aan de andere kant.’